

Studieförbundets organisationsöversyn

Sammanfattning av processen och framtida målbild

I detta dokument sammanfattas processen med, och vad som hittills framkommit i Studieförbundets organisationsöversyn. Den formella demokratiska beslutsprocessen inför avdelningsårsmötena beskrivs närmare i ett separat dokument.

Beslut om organisationsöversyn

Studieförbundets förbundsstämma 2023 beslutade att genomföra en organisationsöversyn. I de strategiska mål som medlemmarna – medlemsorganisationer och lokalavdelningar – antog på stämman står det bland annat att:

”Utgångspunkten för översynen ska vara att våra deltagare också framöver ska erbjudas en kvalitativ och relevant folkbildningsverksamhet i hela landet utifrån sina behov, våra profilområden och vår strategi.”

Till följd av betydande omvärldsförändringar (se nedan) inleddes arbetet med organisationsutredningen hösten 2023. En projektgrupp tillsattes av förbundsstyrelsen som gavs i uppdrag att i nära dialog med organisationen genomföra en utredning om Studieförbundets framtida organisering.

Processen

Hela organisationsöversynen har genomförts med stor respekt för Studieförbundets demokratiska grund, som uttrycks i våra stadgar.

En viktig utgångspunkt har varit att översynen är en angelägenhet och ett ansvar för *hela Studieförbundet*. I den löpande processen har ett stort antal dialog- och informationsmöten genomförts hösten och vintern 2023–2024. Nyckelgrupper i dialogen har varit:

- avdelningsordföranden,
- medlemsorganisationerna,
- avdelningarnas verksamhetschefer.

Löpande dialog och information har skett med medarbetare och fackliga företrädare.

Organisationsöversynen har koordinerats av en projektgrupp på riksförbundet, tillsatt av förbundsstyrelsen.

Utgångsläge

En rad omvärldsförändringar på senare tid har kraftigt förändrat förutsättningarna för studieförbunden, och även för Studieförbundet.

- **Nedskärningar av statsbidraget**

Statsbidraget till studieförbunden är Studieförbundets främsta intäktskälla. Regeringens budgetproposition för 2024 innebär att statsbidraget successivt kommer att minska med nästan en tredjedel 2024–2026. För Studieförbundet innebär det en minskning av statsbidraget från 215 miljoner kronor 2023 till 155 miljoner kronor 2026. Kommunernas och regionernas bidrag till studieförbunden har också minskat kraftigt på senare år, även om det finns lokala variationer.

- **Nytt statsbidragssystem**

I år införs ett nytt system för fördelning av statsbidrag mellan studieförbunden. Mycket kortfattat innebär det att varje studieförbund ska ange vad de vill uppnå under kommande treårsperiod, och därefter bedömas i vilken grad de uppnått sina mål. Bedömningen ligger sedan till grund för fördelning av statsbidragen mellan de olika studieförbunden. Det nya systemet kommer att kräva stora insatser för samordning, uppföljning, utvärdering och analys av den verksamhet vi bedriver.

- **Ökade krav**

Folkbildningsrådet, som förmedlar och följer upp statsbidrag till studieförbunden, har på senare år skärpt kraven på uppföljning och kontroll av den verksamhet som rapporteras som grund för statsbidrag. Förbundsstyrelserna i varje studieförbund är ytterst ansvarig för att pengarna används på ett korrekt sätt.

För Studieförbundet får dessa förändringar stora konsekvenser. Kraven ökar samtidigt som bidragen minskar.

I detta allvarliga läge är det en samstämmig uppfattning att den lokala folkbildningsverksamheten ska drabbas så lite som möjligt. Våra gemensamma strategiska dokument är tydliga: Det behövs mer och bättre folkbildning i samhället – från norr till söder, för unga och äldre, i städer och på landsbygden.

Det är mot denna bakgrund som vi nu gemensamt analyserat hur vi på bästa sätt möter de behov som deltagare och föreningar har på oss. Samtidigt ska vi leva upp till de krav och förväntningar som staten, ytterst skattebetalarna, ställer. Ytterst handlar det om att göra allt vi kan för att säkra framtida statsbidrag till studieförbunden, och därmed våra framtida möjligheter.

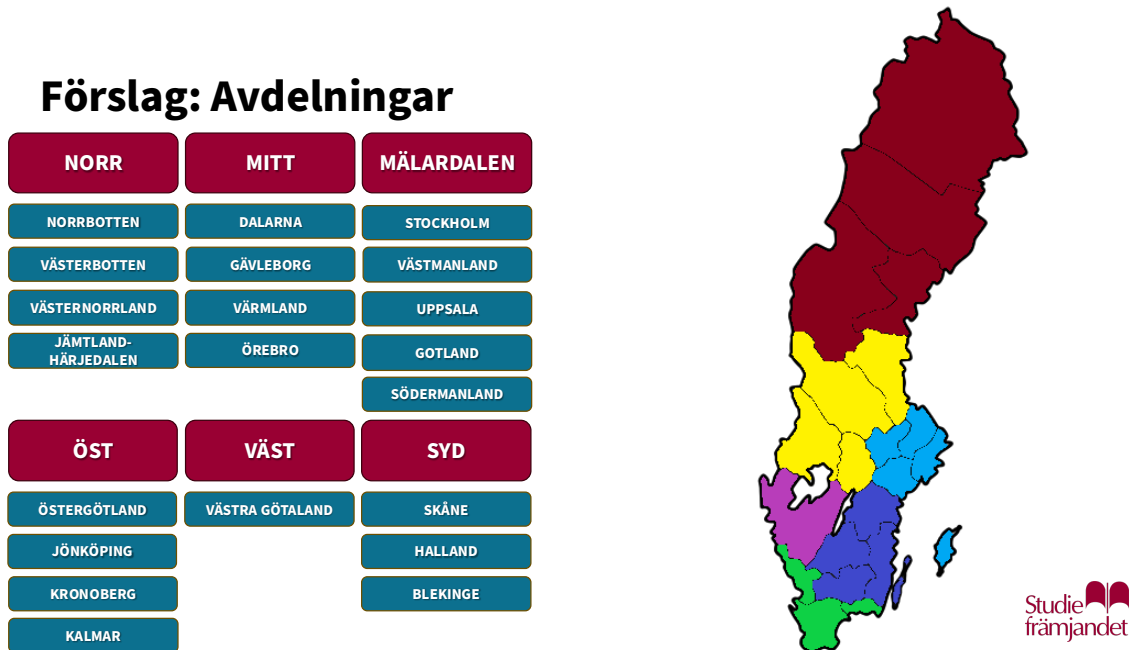
Målbild och inriktning

Utifrån dialogerna i Studieförbundet, och med stöd i de underlag som tagits fram i organisationsutredningen, har inriktningen för det fortsatta arbetet successivt stakats ut.

Redan i december 2023, efter flera dialogmöten, var ett tydligt medskick att organisationsöversynen skulle fokusera på att Studieförbundet ska förändras, från att vara en organisation med ett antal juridiska personer med eget organisationsnummer till en juridisk person med ett organisationsnummer, indelad i ett antal avdelningar.

Det stod också tidigt klart att frågan slutgiltigt ska avgöras av en extra förbundsstämma.

Utgångspunkten för en framtida regional indelning har diskuterats och landat i en inriktning på sex avdelningar och ett rikskansli samlat inom en juridisk person med ett organisationsnummer.

Möjligheter och risker

När inriktning stod klar, vidtogs ett omfattande arbete med att analysera konsekvenserna av inriktningen att Studieförbundet samlas i en juridisk person, med ett organisationsnummer.

Alla organisationsförändringar innebär både möjligheter och risker. Den mest framträdande risk som diskuterats i processen är att Studieförbundet blir en toppstyrd organisation, där stor makt samlas hos förbundsstyrelsen – och det lokala demokratiska inflytande begränsas.

För att motverka denna risk är ett tydligt medskick från dialogmötena att Studieförbundets lokala förankring i föreningslivet ska finnas kvar, med tydliga, stadgebundna former för demokratiskt inflytande för medlemsorganisationerna på lokal och regional nivå.

En annan risk berör själva folkbildningsverksamheten, att den ska bli allt mer likriktad och centralstyrd, med mindre utrymme för lokala initiativ.

Här är det en gemensam uppfattning att Studieförbundet även framöver ska ha ett starkt fokus på lokalt folkbildningsarbete, där vi möter människors och föreningars behov av folkbildning. Behoven skiftar i olika delar av landet, vilket förutsätter en organisation som inte är toppstyrd, utan där det finns stor frihet till lokala vägval och prioriteringar.

Vilka är då möjligheterna med att gå från flera till en juridisk person?

Den samlade bedömningen är att det i det allvarliga ekonomiska läge Studieförbundet befinner sig i finns stora ekonomiska fördelar med att samlas under ett organisationsnummer. Det finns en rad funktioner, framför allt på det administrativa området, som kan effektiviseras. Det handlar också om att minimera kostnaderna för att kunna leva upp mot de krav på nationell utvärdering och uppföljning som det nya statsbidragssystemet innebär – och även de ökande kraven på kontroll av statsbidragets användning.

Det handlar också om att jämna ut de kapacitetsskillnader mellan avdelningar, så att vi gemensamt på ett klokare sätt kan dra nytta av den stora kompetens och de erfarenheter som finns i organisationen.

Vidare öppnar förändringen för en ny och mer verksamhetsnära roll för de regionalt förtroendevalda. Det juridiska ansvaret och arbetsgivaransvaret i nuvarande avdelningsstyrelser uppfattas av många i dagsläget som betungande, och gör det ibland svårt att rekrytera förtroendevalda. En förändring öppnar möjligheter till ett större fokus på den lokala folkbildningsverksamheten och samarbetet med lokala medlems- och samverkansorganisationer.

Enkelt sammanfattat kan man säga att det handlar om att samordna det som låter sig samordnas, och låta bli där lokalt självbestämmande är bättre.

Förbundsstyrelsens inriktningsbeslut och beslutet att kalla till extra stämma

Förbundsstyrelsen beslutade i februari, efter samråd med avdelningarnas ordförande, att kalla till extra förbundsstämma den 13 juni 2024. Stämman ska även fatta beslut om stadgar för organisationen, med inriktningen att eventuella förändringar ska träda i kraft från 1 januari 2025.

Det demokratiska inflytandet i framtiden

En tydlig inriktning för organisationsöversynen är att Studieförbundet ska förbli en demokratisk organisation. I det demokratiska perspektivet är en central uppgift att slå fast former för hur ett reellt lokalt och regionalt inflytande kan uppnås.

Den demokratiska grunden för Studieförbundet slås fast i stadgarna, där arbete med förslag till stadgar nu pågår. Dialogen kring de demokratiska frågorna har denna inriktning:

- Minst en representant för varje var och en av de sex avdelningarna ska ingå i förbundsstyrelsen.
- Varje avdelning håller årligen ett **avdelningsmöte**, med representanter för lokala och regionala medlemsorganisationer.
- Avdelningsmötet utser ett **avdelningsråd** och en valberedning. Vid stämмоår utser avdelningsmötet ombud och beslutar om motioner till förbundsstämman.
- Avdelningsrådet medverkar i beredning av bland annat verksamhetsplan och budget för avdelningen samt rekrytering av avdelningschef. Avdelningsrådet har en rådgivande roll till avdelningschefen och till avdelningens representant i förbundsstyrelsen.

Avdelningsrådet kan därmed liknas med nuvarande avdelningsstyrelse, men utan det formellt juridiska ansvar som följer av nuvarande avdelningars status som juridiska personer.

Slutligen

Bland medarbetare och förtroendevalda finns engagemang, kunskap och ett stort hjärta för Studieförbundet. Våra gemensamt beslutade styrdokument – stadgar, Strategi 2131 och Strategiska mål – visar vägen för hur Studieförbundet vill göra skillnad, för enskilda människor, föreningar och för samhället i stort. Att forma en organisation som på bästa sätt kan ta sig an denna uppgift är vårt gemensamma ansvar.

Som demokratiskt studieförbund har Studieförbundet framtiden i sina egna händer.

//